

Драгољуб Живковић

Лењин—архитекта револуционарне синтезе теорије и праксе социјалистичког друштва

Враћати се изнова великом Лењину, највећем пролетеру-револуционару свих времена, у основи значи преиспитивати сопствене темеље егзистенције; значи трагати за опим што људском битисању даје смисао, значи дијалектиком ума откривати дијалектику стварности. Обратно, не познавати и непризнавати теорију и праксу лењинизма значи своју стварност осиромашати до степена вулгарности, малограђанског и антихуманистичког. Скоро да нема области у коју његов ум није продро и на себи својствен начин, непосредно, отворено, искрено и јасно пренео поруку истинском субјекту социјалистичке револуције, радничкој класи.

Црвена нит свих његових жеља и дела јесте дубока вера у рад, у радног човека, у практичну реализацију марксизма. То фундаментално уверење га је гошило да тражи све претпоставке социјалистичке револуције, да дубоко анализира великане људске мисли, пре свега Маркса и Енгелса, да проучава светску, европску и посебно руску стварност и да ствара такву организацију радничке класе која може и мора остварити социјализам.

Кад каже: „... да без револуционарне теорије нема револуционарног покрета“ Лењин мисли на ону теорију која јасно и конкретно досеже до корена ствари, до фундауса људског живота и која управо због коренитости и јасности може бити руководство за акцију. Њему је било страни свако фразерство, догматизам, схоластика, свака мисао која оклева, камуфлира у маску оно због чега постоји.

Многи сматрају да је Октобарска револуција негирала Марксову теорију социјалистичке револуције, јер је она претпостављала такву револуцију у високо развијеним капиталистичким земљама запада. Лењин дубоко анализира те земље и оно што су класици мар-

ксизма о томе рекли: „Енглеска је била, по Енгелсовим речима, типична земља буржоазије која је стварала поред буржоазирани бирографије, горњи најбуржоазиранији слој пролетаријата. Напредна капиталистичка земља је тако закаснила десетине година у погледу пролетерске револуционарне борбе. Француска изгледа да је исцрпла снаге свог пролетеријата у херијским устанцима. Затим је првенство у Интернационали радничког покрета припало Немачкој око 1870. год. када је ова земља економски била у закашњењу у односу на Енглеску и Француску. Када је Немачка економски прстигла ове две земље, Немачка марксистичка радничка партија, примерна партија за читав свет, нашла се под руководством једне шацице ниткова.“

Очигледно је дубоко познавања друштвеног бића тих земаља а посебно карактера и моћи радничких класа у њима. Та спремност Лењина да примени дијалектичко-материјалистички метод у проучавању једне стварности и да тако сазна њену антомију и виталитет а не да догматски, априорно и по унутрашњој логици једне замишљење филозофије делује, јесте посебан елемент његове свести. Он не налази да је таква стварност Енглеске, Француске и Немачке довела у питање темељне поставке марксизма. Напротив: Ми не сматрамо Марксову теорију као довршену, непроменљиву целину, напротив, ми сматрамо да је ова теорија само поставила темеље науке, коју социјалисти морају да продубе у свим правцима, ако неће да допусте да их живот превазиђе. Ми мислимо да је Руским социјалистима нарочито потребна самостална обрада Марксове теорије. . . Ако Маркс није оставио Логику (са великим словом Л) он нам је логику капитала дао и то би требало у потпуности искористити за материјалистичку теорију сазнања за једну науку.“ Дакле, потреба да се стваралачки приђе марксизму је претпоставка његовог усвајања. „Самостална обрада Марксове теорије“ коју Лењин препоручује Руским марксистима и коју сам практикује, никако не значи његову ревизију, исправљање, стварање неке потпуно аутономне а ипак марксистичке теорије. „Самосталност“ у основи значи враћање фундаменталним начелима марксизма само зато да би се дата стварност свесно, револуционарно хуманизирила. Зашто је то нужно? „Једино је Марксов филозофски материјализам, показао пролетеријату излаз из духовног ропства у коме су дотле животариле угњетене класе“. То „духовно ропство“, о коме говори Лењин, јасно произилази из економског ропства, али између та два ропства не постоји прост механички однос узрок — последица, већ дубока дијалектичка веза која дија-

лектичком уму указује на дијалектички, дакле сложен однос та два ропства. Када би економска беда неминовно пораћала само духовну беду а не и духовно богатство онда „робови“ никада не би постали револуционарна снага.

Када су настале веома сложене и веома дубоке промене крајем XIX и почетком XX века у многим структурама радничког покрета долази до „разједињавања, расула, колебања сваке врсте а тиме и до озбиљне унутрашње кризе марксизма.“ Она се није могла превазићи цитатологијом, заклетвама, ортодоксним или пак ревизијом основа марксизма. Као што је Маркс тврдио да „свака теорија независно од праксе мора бити схоластика“, дакле, нека врста религије, тако је и Лењин марксизам схватио као „руководство за акцију“, пре свега на теоретском-научном плану а потом у конкретном животу. Он не остаје на слову већ на духу марксизма и његову вредност види у револуционарном преображају стварности која је бременила будућношћу. Проучавање светске и европске стварности краја XIX и првом половином XX века указује на нове моменте који нису постојали у време живота Маркса па и Енгелса. Но и они су 1872. год. почели гледати на Русију не само као „жандарме Европе“, већ и као „зору социјализма“.

По
ве
ља

Објективни и субјективни услови у свакој земљи одређују карактер њене историје, пре свега. Отуда у пракси нема простог идентитета, па ни на плану социјалних револуција. Ту просту чињеницу да „развитак капитализма тече до крајности неравномерно“ треба разумети и из ње извући закључак који се намеће: „Социјализам не може да победи у свим земљама. Он ће најпре победити у једној или у више земаља, док ће друге за извесно време остати буржоаске или добуржоаске земље.“ Ово сазнање ванрено показује гениј Лењина. Када је пре више од пола века ова мисао дошла на свет изазвала је огромна противљења а данас је посматрамо као најлогичнију ствар. Дубоко свестан да је „историја а посебно историја револуције, вазда богатија садржајем, разноврснија у облицима и видовима, живља, „лукавија“ него што замишљају најбоље партије најсвесније авангарде најнапреднијих класа.“, Лењин опрезно прилази сваком догађају.

Кад уопште неко хоће да разликује умног човека од ланка мора поћи од њихове моћи разликовања привида од суштине, лажи од истине, фразе од критике; но истовремено и да схвати њихову везу. „Привидност је суштина у једној од својих одредби, у једном од својих односа, у једном од својих трену-

така. Привидност скрива суштину, па ипак, она је садржи, она је открива, преко ње једино можемо доћи до суштине.“ Овакво дубоко дијалектичко поимање појава у стварности и саме стварности као њихове целине, омогућава Лењину да у свим појавним облицима друштва налази оно што их детерминише и да захвати сваку ствар у њеном корену. Широки слојевима радничке класе такав приступ није био могућ. Тек појавом марксизма као дубоког научног знања била је могућа револуционарна политичка свест пролетеријата. Лењину је постао животни позив да ту марксистичку свест стваралачки трансформише у револуционарну свест објективног субјекта револуције. У Руским условима животога тај субјект није био само радник у класичном смислу речи, већ и пролетаризован сељак и интелектуалац који је схватио суштинске противуречности датог друштво и правце њиховог разрешавања. Велика је заслуга Лењина у теоретском и практичном конституисању таквог субјекта социјалистичке револуције. Није онда ни чудо да су и наши револуционари највише знања црпили из Лењинове теорије и праксе. Но „да би постао социјал-демократ радник мора имати јасну претставу о економској принуди, о политичком и друштвеном лику спахије и попа, високог чиновника и сељака, студента и лумперпролетера, познавати њихове слабе и јаке стране, знати разликовати смисао текућих формула и софизама сваке врсте којима свака класа и сваки друштвени слој прикрива своје егоистичке апетите и праву природу.“ Такву свест пролетаријат не може сам стећи, па и када је стекне, то значи када „социјализам постане снага зато што је постао циљ социјалистичке борбе, пролетаријат ништа не може сам.“!? Оваква мисао код ортодоксних марксиста изазива гнев и непоштовање лењинизма али управо се у њој крије знање о револуционарној синтези пролетера-сељака-интелектуалца, истинског субјекта социјалистичке револуције у Русији, па и код нас. Јавља се неминовно питање: Зашто пролетаријат не може сам бити субјект револуције? „Зато што он никад није био нити ће икда бити целокупност, нити чак већина становништва. Зато што он пред собом налази владајуће класе које су јаче и од њега и које то остају чак и кад је он освојио власт; зато што околу њега постоје огромне масе ситне буржоазије, сељака, занатлија и ситних произвођача. Када су Маркс и Енгелс одредили пролетаријату да измени свет бни су нарочито мислили на буржоаски свет, на буржоазију. Али задатак пролетаријата се показује далеко сложенијим, њему припада та тешка и опасна част: да измени малограђанина!“

Колико је ова анализа односа у структури једног друштва велика а посебно наглашавање задатка једне социјалистичке револуције да се измени малограђанин и данас актуелна може бити готово чулно јасна. Отуда се јавља једно стратешко питање социјалистичке револуције и онда када су револуционарни субјекти јасно идентификовани. Ако пођемо од давно познате максиме да је човек одано рационално биће али да није ту своју најјачу снагу, разум, увек користио на разуман начин, јавља се фундаментални проблем: Како потенцијалне, могуће револуционарне снаге учинити истински, стварно револуционарним? Лењин је ту тајну видео у организацији. За њега је организација оно што је за Архимеда полуга којом би могао подићи земљу. Он све чини да створи чврсту монолитну организацију револуционарних снага која би довела до диктатуре пролетаријата. Шта је диктатура пролетаријата? „То је упорна борба, крвава и без крви, насилна и мирна, војна, привредна, административна и педагошка против снага и традиција старог друштва. Моћ навика код милиона и десетина милиона људи јесте најстрашнија моћ.“ Очигледно Лењинова мисао не остаје на нивоу једноставних видљивих корелација и политичке победе радничке класе над буржоаском класом. Као да права револуција тек ту почиње. Стварност је доказала дубоку исправност овога става. Свако одвајање и потцењивање међусобно дубоко зависних односа радника, сељака и интелектуалаца нужно води ка продубљивању постојећих противуречности у датој земљи. Потребно да се све потенцијалне револуционарне снаге мобилишу и претворе у оне снаге које могу и морају укинути стари поредак, мора да породи авангарду тих снага. Лењин је посветио огромну енергију у конституисању Болшевичке партије јер је знао да „без гвоздене партије прекаљене у борби, без партије која не ужива поверење свега што је честито у датој класи, без партије која зна за расположење маса и зна да на њега утиче, није могуће ту борбу успешно водити. Хиљаду пута је лакше победити крупну, централизовану буржоазију но „победити“ (преобразити) милионе и милионе ситних сопственика. А они својим свакодневним утицајем, невидљивим, неухватљивим, разорном делатношћу, постижу баш оне резултате који су буржоазији потребни, који рестаурирају буржоазију.“ Овакво рендгенско снимање задњих основа старог поретка и свега онога што се у сваком човеку, у сваком слоју може испречити успешном развоју револуције омогућава Лењину да у право време и на прави начин реагује и побеђује. Та оку скривена дијалектика друштвеног бића може бити свесно каналисана само ако

По
ве
ља

се пре свега открије. Затим треба створити орган који би чврсто стајао у самом срцу прогресивног дела народа и који би добром организацијом водио покрет. Оно што није успело Марксу и Енгелсу, Париској комјуни итд. успело је Лењину. Рекло би се да Лењина није водила само генијална мисао већ и инстинкт рођеног револуционара. Највише критичан према самоме себи, спреман да изнова преиспита своје ставове, он ту особину транспонује на своју партију и каже: „Став политичке партије према њеним заблудама јесте једно од најсигурнијих мерила за оцену да ли је та партија озбиљна и да ли стварно извршава своје задатке према својој класи и према радним масама. Отворено признати своје заблуде, открити њихове узроке, анализирати околности које су их довеле, пажљиво проучити средства за исправљање заблуда, ето то је обележје озбиљне партије.“ Ова мисао улази у основно образовање сваког члана партије. Без самокритике заправо нема правог хуманог рада и деловања. Дубоки раскорак између речи и дела и спремност да све друго критикује и осуђује представља прву препреку у процесу очовечења човека.